

За филмите и хората

Берлин - убежище на алтернативната младежка култура, на мигрантските квартали на Запад и на социалистическия елит на бившата ГДР на Изток е преобладаващо ляв град. И Филмовият фестивал - поне от встъпването в длъжност на предприемчивия, постоянно и навсякъде присъстващ директор Кослик – не крие своята лява политическа и културна ориентация.

Не е тук мястото за обстоятелствени обяснения на различния начин, по който се разбира „лявото“ и „дясното“ в България и Германия. За плавно и без големи катаклизми развивалата се поствоенна Западна Европа „лява“ е онази обществена и личностна нагласа, която се стреми към промяна на статуквото, разкрива недъзите на установените порядки, протестира и иска справедливост там, където властват нормите на правото.

В този смисъл и Берлинале 2009 от самото начало се превръща в сцена на критичния, „ляв“ прочит на разтърсваното от кризи съвремие. Това важи и за официалната конкурсна програма, но с още по-голяма сила за двете големи паралелни секции на фестивала – Панорама и Форум. В тях повечето от селектираните филми тази година се отличават с едно главно качество - особената страст, с която се търсят и проучват пораженията, които неолиберализмът е нанесъл на човечеството и природата.

Фестивалът започна с

„The International”

- направен с холивудски размах (и със сериозна финансова подкрепа от германския филмов фонд) полит-трилър. Режисьор е младият, но вече реномиран Том Тиквер („Бягай, Лола”, „Парфюм”). Той не крие дълбокия си скептицизъм за политическата и икономическа система, по която функционира глобализираният ни свят. Работата над филма, чието заглавие е изведено от името на фиктивната, мрачно-престъпна банкова институция IBBC е започнала преди шест, снимките са продължили почти две години, но посланията му звучат пророчески актуално точно днес.

Централната тема на филма събира във фокус задкулисни манипулации на световни финансови концерни, организирана престъпност, корупция на най-висше ниво, и дори бивши величия на ЩАЗИ, замесени в най-мръсните дела. Филмът е направен стремително и държи зрителя постоянно със затаен дъх. Всъщност, ако Дениъл Крейг, а не Клайв Оуен изпълняваше главната роля, много от сцените биха се вписали отлично във всеки средностатистически Джеймс-Бонд-трилър. Но точно тук е и проблемът на „The International”. Филмите на Джеймс Бонд не крият фиктивността на сюжета, те не претендират за що годе реалистично послание към зрителя. Затова и фантазмагоричните сцени на безумни престрелки, преследвания и прелитвания над бездни в тях не дразнят, те са част от предварителната „уговорка” със зрителя.

Том Тиквер, напротив, комбинира съвсем реалния анализ на смразяващи кръвта порядки със стигащи до абсурдност екшън-сцени и нагласени сюжетни виражи. 17-минутната огнена вакханалия с цял арсенал от автоматично оръжие, съпроводена от тоталното съсипване на макета на музея Гугенхайм, построен почти едно към едно в стар хангар край Берлин, беше премного дори за изпитващия слабост към батални

филми рецензент... Не че това е кой знае колко страшно, но покрай явното престараване в зрелищността страда достоверността на иначе силните и запомнящи се социално-политически констатации на филма.

И вторият по ред голям филм на Берлинале се завъртя извън конкуренцията за наградите.

„The Reader” („Четецът”)

пристигна в Берлин с пет номинации за Оскар и със Златен глобус за Кейт Уинслет. Току що става известно, че тя е отличена и с реномираната британска награда БАФТА. И с пълно право. В екранизацията на едноименния бестселър на Бернхард Шлинк Кейт Уинслет създава образ, който дълго няма да се забрави. Хана е атрактивна жена на средна възраст в следвоенна Германия в страстна – и безнадеждна - любовна връзка с 15-годишния юноша Михаел (една от младите звезди на немското кино Давид Крос). Интимните сцени между двамата са предадени с много деликатност, но и с естествена чувственост, която Кейт Уинслет излъчва и с най-баналния си жест. Причините за нейната скритост и сякаш духовно отсъствие, за настояването й Михаел да й чете в леглото книга след книга стават ясни след много години. Едва тогава младежът, вече възмъжал, научава страшната истина: жената, която го е белязала с любовта си за цял живот, е била през войната надзирателка в Освиенцим.

Всъщност „Четецът” не е толкова филм за холокоста или за политическия дебат в Германия. Той изследва човешката слабост, инертността, способността или страха от това да нарушиш сковаващите те норми, догми, заповеди. Хана не успява да го направи, когато е била млада, подчинявайки се на дисциплината, на установения ред, на собствената слабост. Михаел също се проваля през целия си живот, макар и на съвършено друго ниво. Той капитулира пред алтернативата или конформистки да се оттегли, да скрие информация от решаващо значение за съдбата на Хана, или да постъпи политически некоректно, дръзко, да преодолее вътрешните си задръжки и поеме отговорност. Той остава почти до финала затворен в себе си, дистанциран от възрастната вече Хана (необикновено силно превъплъщение на Кейт Уинслет), която никога не го забравя и за да може да поддържа връзка с него извършва свой малък, но много символичен подвиг.

Забележително е, че темата за личния избор, за вътрешния конфликт в екстремна

ситуация преминава като червена нишка през всички филми от първите дни на конкурса. Поне през онези от тях, които рецензентът бе в състояние да изгледа. Това е моментът, когато човек трябва да решава според вътрешния, даден на всички ни свише, но у всекиго по различно звучащ камертон. Моментът, когато се рушат съдби и спасяват или губят животи.

Пред трагичен избор е поставена героинята в

иранския филм „About Elly“.

От нея зависи дали ще бъде опазена честта и доброто име на приятелката ѝ или ще надделеят себичните интереси на групата, на приятелите, на семейните условности. До последния момент не бе известно, дали техранските власти ще пуснат в Берлин самия филм и неговите създатели. Младият режисьор Асгар Фархади, инсценира камерна, до средата на филма съвсем общочовешка история, която може да се разиграе навсякъде по света.

Група приятели от заможната иранска средна класа излизат семейно на излет в къща край морето. Нравите са свободни, колите вносни, дрехите и поведението – съвсем светски, «европейски». Впечатление правят само живописните кърпи на главите на жените, които без да покриват изцяло косата, все пак напомнят, коя страна гледаме на екрана. Диалозите са живи, автентични, камерата неравно и от близко следи действието, на моменти се чувстваме като в ранен датски Догма-филм.

Постепенно, въпреки привидно игривото ваканционно настроение у зрителя се надига усещането за неистина, за лъжливи отношения и фалш, които като паяжина невидимо омотават всички герои. Както в най-всекидневните ситуации, така и след трагичното изчезване в морето на една от героините отначало неясна, но все по-осезаема става липсата на свобода. Не става дума разбира се за открита социална критика, невъзможна в страната на победилния ислямизъм. Не, темата е заробването на личната психика от нормите на всекидневното общуване, от традициите и условностите, от принудите на приятелския и семеен кръг. Един филм, който оставя зрителя подтиснат. И развълнуван от изключителната, необичайна красота на иранските актриси – начело със звездата Голшифтех Фарахани...

Пред тежък избор е изправена и героинята на

филма „Storm“ (Бурята)

на Ханс Кристиан Шмид – копродукция на Германия, Англия и Босна. Като главен обвинител на Международния съд в Хага тя трябва да реши дали да направи компромис с професионалната си и просто човешка съвест. Дали да се подчини на политическия натиск и да остави безнаказани престъпленията на сръбския масов убиец генерал Джурич. Кери Фокс („Intimacy“) играе ролята някак леко и грациозно, но когато е нужно става твърда и решителна. Кадрите от процеса в Хага са издържани с документална точност и автентичен драматизъм.

Прокурорката е изправена пред нерешима задача. Шефовете ѝ в Хага и в ООН изтъкват като решаващ фактор икономията на средства и настояват за бързо претупване на делата за да „не се озлобяват и настройват народите на Балканите срещу интеграцията им в ЕС“. Тя трябва спешно да убеди босненката Мира (Анамария Маринка), оцеляла жертва на насилническата оргия на сръбски четници да напусне уредения си семеен живот в Берлин, да свидетелства в Хага и отново да се сблъска с миналото. При това прокурорката знае, че не може да ѝ гарантира сигурност.

Убедително и страшно филмът показва властта на сръбските националисти – неразкаяли се, непоправими и смъртно опасни до днес. Тяхната сила е не само в Република Сръбска. Мрежите им проникват из цяла Европа, ръката им стига до Берлин и до всеки друг град в чужбина. Никой свидетел, осмелил се да даде показания в Хага не може да е сигурен за своя или за живота на децата си.

Още по-страшен е опортюнизмът на съдии и политици на Запад. Пренебрегвайки факти и извършени престъпления те превръщат в очите на жертвите правосъдието във фарс. Героинята на Кери Фокс издържа с достойнство изпита по професионализъм и човечност. Но филмът ни оставя с неотговорения въпрос колко ли истински случаи на потулени обвинения, на отстранени и сплашени свидетели не са стигнали до съдебната зала в Хага...